

GIẢI THƯỞNG TẠ QUANG BỬU: GÓP PHẦN THÚC ĐẨY NGHIÊN CỨU KHOA HỌC CƠ BẢN

Giải thưởng Tạ Quang Bửu được trao hàng năm đã góp phần thúc đẩy khoa học và công nghệ (KH&CN) Việt Nam nói chung, nghiên cứu khoa học cơ bản nói riêng tiếp cận trình độ quốc tế, tạo tiền đề cho KH&CN Việt Nam hội nhập và phát triển. Nhân ngày KH&CN Việt Nam 18.5, cũng là dịp Bộ KH&CN tổ chức Lễ trao Giải thưởng, Tạp chí KH&CN Việt Nam xin giới thiệu một số chia sẻ của TS Đỗ Tiến Dũng - Giám đốc Cơ quan điều hành Quỹ Phát triển KH&CN Quốc gia (Cơ quan thường trực của Giải thưởng) về Giải thưởng này.

Được tổ chức lần đầu tiên từ năm 2014, đến nay Giải thưởng Tạ Quang Bửu đã dần khẳng định được uy tín của mình. Xin ông cho biết đôi nét về Giải thưởng và các đợt xét tặng?

Giải thưởng Tạ Quang Bửu được Bộ KH&CN tổ chức hàng năm nhằm khích lệ và tôn vinh các nhà khoa học có kết quả nghiên cứu khoa học cơ bản xuất sắc trong lĩnh vực khoa học tự nhiên và kỹ thuật. Về cơ bản, việc tổ chức xét tặng Giải thưởng năm nay không có nhiều thay đổi. Hội đồng khoa học ngành của Quỹ Phát triển KH&CN Quốc gia đánh giá các hồ sơ theo từng lĩnh vực chuyên môn và đề xuất lên Hội đồng Giải thưởng để xem xét, đề nghị các giải thưởng của năm. Hội đồng Giải thưởng gồm các nhà khoa học có uy tín đại diện cho các Hội đồng khoa học ngành, các nhà khoa học Việt Nam và nước ngoài, làm việc trong và ngoài nước. Năm nay, Lãnh đạo Bộ KH&CN tham gia Hội đồng Giải thưởng.

Năm 2016, tất cả các lĩnh vực nghiên cứu trong khoa học tự nhiên và kỹ thuật đều có hồ sơ tham dự với tổng số 49 hồ sơ (năm 2014 có 52 hồ sơ và năm 2015 có 43 hồ sơ). Trong đó, có nhiều đề xuất trong lĩnh vực vật lý (11 hồ sơ), hóa học, y sinh - dược học (7 hồ sơ). Đặc biệt, với số

lượng khá lớn hồ sơ đề xuất đối với Giải thưởng dành cho nhà khoa học trẻ (19 hồ sơ) cho thấy lực lượng các nhà khoa học trẻ khá đông đảo, tiềm năng và đã tham gia rất nhiệt tình.

Số lượng hồ sơ đề xuất hàng năm tương đối ổn định (khoảng 50 hồ sơ mỗi năm), phản ánh hoạt động nghiên cứu khoa học cơ bản sôi nổi trong những năm gần đây, cũng như cho thấy sự ủng hộ, hưởng ứng của các nhà khoa học, các tổ chức KH&CN trong cả nước đối với Giải thưởng mang tên cố GS Tạ Quang Bửu.

Theo ông, đâu là điểm khác biệt của Giải thưởng Tạ Quang Bửu so với các giải thưởng khác để có thể thu hút được sự tham gia của các nhà khoa học?

Giải thưởng Tạ Quang Bửu vinh danh các nhà khoa học có công trình khoa học xuất sắc được công bố trên các tạp chí khoa học quốc tế uy tín thuộc các lĩnh vực khoa học tự nhiên và kỹ thuật. Người được giải thưởng không chỉ được cộng đồng khoa học trong nước thừa nhận, mà còn có đóng góp có giá trị cho khoa học thế giới, được đánh giá bởi các nhà khoa học quốc tế.

Để đảm bảo uy tín của Giải thưởng, việc đánh giá, xét tặng Giải

thưởng Tạ Quang Bửu được thực hiện theo một quy trình khoa học và minh bạch, với sự tham gia của các nhà khoa học có uy tín. Hội đồng Giải thưởng và các Hội đồng chuyên ngành bao gồm các nhà khoa học trong nước tiêu biểu cho các lĩnh vực của Giải thưởng. Hội đồng Giải thưởng cũng có sự tham gia của hai nhà khoa học quốc tế uy tín.

Các công trình được đánh giá qua uy tín của tạp chí chuyên ngành mà công trình đã được đăng tải. Ngoài ra, các công trình còn được thực hiện đánh giá chuyên môn và cạnh tranh tại các Hội đồng khoa học ngành của Quỹ Phát triển KH&CN Quốc gia. Mỗi công trình cũng được đánh giá độc lập bởi các nhà khoa học uy tín trong nước và quốc tế trong cùng lĩnh vực chuyên môn. Các công trình được tặng Giải thưởng, theo nhận xét của các thành viên Hội đồng Giải thưởng, đều nằm trong số các tạp chí khoa học quốc tế hàng đầu trong các chuyên ngành nghiên cứu.

Bên cạnh đó, để tập trung vào các kết quả nghiên cứu xuất sắc, cụ thể, Giải thưởng Tạ Quang Bửu không hướng đến thành tích nghiên cứu trong cả một quá trình, mà xét, tặng cho nhà khoa học có đóng góp quan trọng nhất trong một công trình khoa học duy nhất. Điều này, theo như trao

đổi của các nhà khoa học gần đây, đã tạo nên sự bình đẳng trong việc xem xét các kết quả nghiên cứu (công bố trong 5 năm gần đây) của các nhà khoa học, dù là nhà khoa học có nhiều kinh nghiệm và thành tích nghiên cứu hay là nhà khoa học trẻ.

Nhiều nhà khoa học cho rằng, sự ra đời của Quỹ Phát triển KH&CN Quốc gia cùng với Giải thưởng Tạ Quang Bửu đã thổi làn gió mới vào sự phát triển của nghiên cứu khoa học cơ bản ở nước ta, quan điểm của ông về vấn đề này như thế nào?

Trong thời gian qua, Quỹ Phát triển KH&CN Quốc gia đã tập trung nguồn lực hỗ trợ nghiên cứu khoa học cơ bản. Nhờ vậy, số lượng các kết quả hình thành từ các tài trợ nghiên cứu cơ bản của Quỹ đã tăng lên đáng kể. Mỗi năm, có hàng ngàn nhà khoa học được Quỹ hỗ trợ, thực hiện các nghiên cứu cơ bản chất lượng cao. Các hoạt động này góp phần tích cực trong việc nâng cao chất lượng nguồn nhân lực KH&CN của Việt Nam cũng như tạo ra các kết quả nghiên cứu có chất lượng, giải quyết các vấn đề KH&CN liên quan.

Các chương trình tài trợ của Quỹ Phát triển KH&CN Quốc gia cùng với Giải thưởng Tạ Quang Bửu đã cụ thể hóa các chủ trương, chính sách phát triển KH&CN trong thời gian gần đây, góp phần tạo ra các kết quả nghiên cứu đạt chuẩn mực quốc tế và phát triển nguồn nhân lực KH&CN chất lượng cao.

Theo số liệu thống kê của Cục Thông tin KH&CN Quốc gia năm 2015, trong giai đoạn 2013-2015, số lượng các bài báo đăng trên các tạp chí khoa học được xếp hạng trong cơ sở dữ liệu Web of Science có sự tham gia của các nhà khoa học Việt Nam hàng năm vào khoảng 2.000-3.000 bài báo. Số lượng này lớn hơn gấp 2 lần nếu so với giai đoạn 5 năm trước đó. So sánh với các nước trong khu vực, số lượng công bố quốc tế

Các nhà khoa học được trao Giải thưởng Tạ Quang Bửu năm 2015

của Việt Nam xếp dưới (khá xa so với) Singapore, Malaysia và Thái Lan, nhưng cao hơn Indonesia, Philippines. Chỉ số mức độ ảnh hưởng của các bài báo cũng ở nhóm dẫn đầu trong khu vực.

Tuy nhiên, các đánh giá cũng chỉ ra rằng, chất lượng nghiên cứu khoa học cơ bản trong nước còn có khoảng cách khá xa nếu so sánh với các nghiên cứu được thực hiện tại nước ngoài (kể cả khi chỉ tính các công trình khoa học có sự tham gia của các nhà khoa học Việt Nam). Các hoạt động tôn vinh chất lượng các nghiên cứu khoa học được thực hiện tại Việt Nam như Giải thưởng Tạ Quang Bửu, như vậy, càng trở nên có ý nghĩa trong việc phát triển nguồn nhân lực KH&CN trong nước, thúc đẩy hội nhập trong hoạt động KH&CN.

Với vai trò là người đứng đầu Cơ quan thường trực của Giải thưởng Tạ Quang Bửu, qua 3 lần tổ chức xét tặng, theo ông có vấn đề gì cần phải rút kinh nghiệm?

Trải qua ba kỳ tổ chức Giải thưởng, chúng tôi nhận được sự ủng hộ nhiệt tình của các cơ quan quản lý nhà nước cũng như của cộng đồng khoa học. Giải thưởng đã được lãnh đạo và các đơn vị trong Bộ KH&CN quan tâm, tham gia chỉ đạo, tổ chức cũng như vận động để đảm bảo nguồn kinh phí thỏa đáng, tôn vinh nỗ lực làm việc và cống hiến của các nhà khoa học. Bên cạnh đó, chúng tôi nhận được sự hưởng ứng, tham gia của các nhà khoa học trong việc giới

thiệu, đề xuất các công trình khoa học tham gia xét tặng giải thưởng. Các nhà khoa học uy tín trong và ngoài nước cũng nhiệt tình tham gia đánh giá các công trình khoa học, đề xuất giải thưởng tại các phiên làm việc của các Hội đồng ngành, Hội đồng Giải thưởng cũng như thực hiện các đánh giá khoa học độc lập.

Tuy nhiên, do Giải thưởng mới được tổ chức trong thời gian ngắn, thông tin và ảnh hưởng của Giải thưởng còn hạn chế. Mặc dù có sự gia tăng, nhưng tỷ lệ các đề xuất từ các tổ chức KH&CN để xét, tặng Giải thưởng còn tương đối thấp. Để tạo môi trường thuận lợi, khuyến khích hoạt động nghiên cứu, sáng tạo, các cơ quan, tổ chức hoạt động trong lĩnh vực cần thiết đi đầu trong việc nhận biết, tôn vinh các nhà khoa học, các kết quả nghiên cứu xuất sắc.

Bên cạnh đó, Giải thưởng được tổ chức hàng năm nên nguồn kinh phí làm giải thưởng từ nguồn xã hội hóa cũng là một thách thức đối với Ban tổ chức cũng như Cơ quan thường trực của Giải thưởng. Vì thế, để đảm bảo sự ủng hộ của cộng đồng khoa học, của xã hội đối với hoạt động của Giải thưởng, việc tuyên truyền, quảng bá cho Giải thưởng cần được đẩy mạnh hơn nữa. Chúng tôi cũng hy vọng sẽ nhận được sự ủng hộ nhiều hơn nữa từ các tổ chức, cá nhân nhằm khuyến khích mạnh mẽ hoạt động nghiên cứu khoa học cơ bản có chất lượng.

Xin cảm ơn ông!

Thực hiện: CT